

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

§. I. Qui, & quorum libri prohibeantur in Bulla Cœnæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

veritas refutanda est, qua illorum libri, ubi prauitas inest refutantur? non dixit refutati solum prauitatem in libro repertam, sed librum ipsum etiam in quo reperitur. Vnde quamuis veritas ibi reperta suscipienda sit, librum tamen ipsum suscipiendum non dixit, sed potius id tanquam absurdum negauit, dicens: *Aut ideo prauis libri suscipiendi sunt eorum, quia veritas, quae illic inserta est, non negatur?* Non ergo significat librum suscipiendum propter veritatem quam continet, sed veritatem ibi contentam suscipiendam, quamuis liber ubi continetur non suscipiatur.

Supposita itaque iustificacione causae ad hanc prohibitionem, statuendum est, de facto prohiberi ultra leges antiquas iuris ciuilibus, expressis verbis in Bulla Cœnæ Domini quotannis legi, & promulgari solita, ubi num. 1. excommunicantur excommunicatione soli summo Pontifici referuata omnes hæreticorum libros hæresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomolibet defendentes ex quavis causa, publice, vel occulte, quouis ingenio vel colore. Quæ prohibitio, quia solemniore est, & magis stricta, prius breuiter declaranda erit, postea verò de aliis prohibitionibus aliquid dicemus. Oportet ergo circa hanc prohibitionem videre primò, quos libros comprehendat, secundo quas personas obliget, tertio, quas actiones prohibeat, quartò sub quibus pœnis, de quo ultra alios scripsit optimè Thomas Sanchez lib. 2. in Decalog. cap. 10. num. 20. & sequentibus.

§. I.

Qui, & quorum libri prohibeantur in Bulla Cœnæ.

33 **P**rohibentur libri hæreticorum hæresim continentes, vel de religione tractantes; circa quæ verba dubitatur primò, an vna epistola, vel concilio hæretici comprehendatur nomine libri, in hac Bulla clausula. Affirmat Vgolinus, quem affert, & sequitur Suarez in præsentis disp. 20. sect. 2. num. 10. Megala etiam in 3. part. lib. 3. cap. 1. num. 55. & Farinacius de hæresi quest. 180. n. 30. & 31. Alij tamen satis probabiliter negant, Thomas Sanchez dicto cap. 10. num. 29. Duardus, & Bonacina, quos affert, & sequitur Castro Palao 1. tom. tract. 4. disp. 2. puncto 10. §. 1. n. 5. Layman, Laurentius Portel, & Soula, quos affert, & videtur approbare Diana parte 1. tractat. de Bulla Cruciatæ, resolut. 34. Ratio est, quia verba legis pœnalis accipienda sunt in sua proprietate, nemo autem in communi sermone dicit, se habere, vel emississe librum nouum, quando vnâ epistolam, vel concionem breuem accepit, vel emit. Confirmatur, quia quamuis non liceat libros sine Auctoris nomine imprimere de rebus factis stante prohibitione Concilij Tridentini sess. 4. has tamen paruas scripturas sub eo Concilij decreto non contineri vsus ipse declarauit, vt testatur Azor tom. 1. lib. 8. cap. 17. quest. 4. in fine. Idem ergo dicendum erit de clausula Bullæ Cœnæ prohibente libros hæreticorum, vt quidquid sit de aliis prohibitionibus, quæ non solum libros nominant, sed quamlibet scripturam, quas affert Castro Palao ubi supra, num. 6. Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

in hac tamen prohibitione, & censura Bullæ Cœnæ libri soli, qui propriè libri dicuntur, comprehenduntur.

Obiiciunt primò, quia lex hæc, licet odiosa appareat, est tamen fauorabilis, cum edita sit in fauorem fidei, & ad defensionem, & tuitionem fidelium, ergo non est restringenda, sed amplianda iuxta vulgarem regulam, *odia restringi, fauores conuenit ampliari*. Respondeo in primis, nec in lege fauorabili extrahenda esse verba ad sensum, ultra eorum proprietatem, qualis esset, si vnica charta appellaretur liber. Deinde licet finis vltimus huius legis sit fauor fidei, materia tamen immediata, & proxima est odiosa, nempe pœna legentis, & habentis libros tales: regula autem communis est, quòd in pœnis mitior est interpretatio facienda, quia omnis lex pœnalis est odiosa, quod non esset verum si attendendus esset finis vltimus, nam lex statuens pœnas homicidis, furibus, & aliis omnibus, habet pro fine bonum, & quietem Reipublicæ, defendere innocentes, vt tuto degant, &c. & tamen omnes illæ leges odiosæ censentur, & earum verba restringuntur potius, quam amplientur.

Secundò obiiciunt, quia in his scripturis militat eadem ratio, quæ in libris, imò, & maior, cum sit maius periculum, quòd magis latenter communicantur, quam libri. Respondeo, in primis non esse eandem rationem: nam libri magis manenter nocent: deinde in pœnis non fieri extensionem ad casum diuersum, licet procedat eadem ratio, donec legislator ea de causa extendat etiam legem ad eum casum.

Tertio obiicitur responsio Cardinalium Congregationis Concilij Tridentini, qui dixerunt, decretum Concilij sess. 4. circa editionem librorum comprehendere etiam annotationes, sectiones, conciones, disputationes, & similia, vt referunt Capuccinus in compendio priuilegiorum fratrum mendicantium, verbo *Imprimere*. Eman. Roder. Barbosa, & alij, quos affert Castro Palao ubi supra num. 4. & Marzilla, quem affert Suarez dicto n. 10. Ergo librorum nomine alia etiam breuiore scriptura comprehenduntur, quamuis librorum solum fiat mentio, quia frequentius in vsu habentur. Respondetur, merito sacram Congregationem id respondisse, quia decretum illud Tridentini factum fuit ad obseruantiam decreti Concilij Lateranensis sub Leone X. sess. 10. vt constat ex eiusdem Tridentini verbis. In Lateranensi autem statutum fuerat de libris, & quacunque alia scriptura. Vnde cum idem Concil. Trident. sess. 25. versus finem indicem librorum prohibitorum remisisset iudicio, & decreto Summi Pontificis Pij IV. ipse postea Bulla, & decreto speciali illum edidit, & confirmauit, & iuxta mentem Tridentini explicari voluit, quod in librorum, aliarumve scripturarum impressione obseruetur decretum Concilij Lateran. vt habetur in regula 10. eiusdem indicis. Non ergo mirum, si Congregatio respondit, decretum illud Tridentini debere obseruari in alijs etiam scripturis imprimendis, cum id habeatur expressum in Lateranensi, & in indice edito auctoritate Pij IV. ex præscripto eiusdem Tridentini. Imò inde retorquetur argumentum, quia Concilium Lateranense, & Pius IV. ultra libros explicuerunt etiam alias scripturas, eas vtique à libris distinguentes, ergo nisi expli-

D D d

carentur

carentur, non intelligebantur librorum nomine comprehensa.

36 *Obiectio.* Quartò obicitur, quia prohibito libro quælibet pars illius libri, atque adeo singula eius folia, etiam si ab aliis separantur (prohibita sunt, fatentur Sanchez, & alij, ergo non solum prohibentur libri strictè sumpti: nam duo folia libri separata ab aliis, non sunt magis liber, quàm epistola duobus foliis, seu chartis contenta. Respondeo negando consequentiam: quia cum liber, non sit aliud, quàm omnes eius partes, non potuit liber prohiberi, quin prohiberentur eius omnes partes, quæ quocumque postea ferantur etiam ab aliis partibus separatæ, ferunt secum suam prohibitionem partialem. Epistola verò brevis, nec est liber, nec pars libri prohibiti, quare nec totaliter, nec partialiter prohibitionem illam participat. Notant autem bene prædicti Doctores, prohibito libro, prohibitum etiam esse indicem libri, præcimum, & similia, quia hæc omnia in rigore partes sunt illius libri prohibiti.

37 *An si aliquis cum facultate requisita librum hæreticum legat, & non teneat sententiam, vel solum argumentum eorum, quæ hæreticus dicit, ut substantiæ recorderetur, non videri prohibita, quia nec sunt liber hæreticus, nec pars illius moraliter loquendo.* Si verò transcriberet sibi partem libri, prout est in ipso libro, eadem esset ratio de illo scripto, ac si aliquas chartas à libro separaret, & sibi reseruaret, esset enim verè pars illius libri alio caractere scripta.

38 *Quando concio, vel epistola hæretici non censetur attingere libri mensuram, ut in hac Bullæ cenzæ prohibitionem non comprehendatur?* Respondeo, hoc iudicium morale esse, & videndum iuxta communem, & vulgarem loquendi modum, an ille propriè loquendo appelleretur liber, an potius codex, vel charta. Castro Palao *vbi supra num. 5. in fine* fatetur dispositionem hæretici decem folia continentem librum esse, & comprehendendi hac prohibitionem; quod fortasse intelligit de decem foliis papyri integre: nam si ea reducerentur ad formam minorem in octavo, ut dicunt, vel in decimo sexto, libellum certè completerent: sunt enim libelli aliqui præ manibus, quæ 64. chartas in decimo sexto habent, quibus octo chartæ papyri integre correspondent. Sic de Persij versibus dixit Marialis, *sapius in libro memoratur Persius vno*: cum tamen omnia eius carmina libellum vix impleant paucorum foliorum, & quod plus refert, S. Ioannes Apocalypsim suam librum sæpe appellat *c. 22* cum tamen tota paucis foliis comprehendatur. Fateor tamen, moraliter hoc accipiendum esse, neque enim sola quantitas, vel mensura materiæ consideranda videtur: nam continget, orationem aliquam publicè memoriter recitatam plus materię continere, quàm totus Persij liber contineat: & tamen oratio illa si publicè edatur non appellabitur liber, sed declamatio; seu oratio: quare consulendus est hominum usus, ex quo vocabula suam vim habent, & iuxta eundem usum videndum est, an aliquod hæretici scriptum sit, vel non sit dicendus liber.

39 *An comprehendantur libri hæreticorum etiam manuscripti, in ea comprehendantur libri hæreticorum etiam*

non typis editi, sed manuscripti. Respondetur ex omnium sensu comprehendendi: ita Sanchez *dist. 2. num. 10.* Sanchez *dist. 10. num. 28.* Vgolinus, quem affert, & sequitur Castro Palao *vbi supra num. 3.* Ratio autem est clara, quia antequam Typographia ars inueniretur, componebantur, & euulgabantur verè libri, & prohibitorum: non deservit autem esse libri hæreticorum: non deservit autem esse libri illi qui antea erant libri, per aduentum Typographiæ: liber ergo manuscriptus verè est liber, & Denotatus qui confertur per contactum libri Evangeliorum, verè confertur potest potest libro Evangeliorum manuscripto, & sic de aliis, in quibus de libris agitur, & in ipsi Bibliothecis celebrioribus præsertim in Vaticana, maxima librorum pars est ex manuscriptis antiquis.

Tertiò dubitatur, an ad hanc censuram bullæ cenzæ incurrendam, necesse sit quod Auctor libri sit damnatus de hæresi, an verò sufficiat esse hæreticum. Nam Grassius *1. parte decis. lib. 4. cap. 18. num. 40. & 43.* dicit requiri ut liber sit hæretici condemnatus. Hæc tamen verba non de condemnatione iuridica, sed de certitudine interpretatur Sanchez *vbi supra num. 24.* Nam ipse Grassius affert statim in Exemplum Erasmus, de quo non constabat clarè an esset hæreticus: si tamen id constet, id sufficit, ut docet Sanchez, & Suarez *dist. 2. num. 11.* Castro Palao *vbi supra num. 1.* & alij: & colligitur clarè contextu Bullæ, excommunicantur enim omnes hæretici, eorumque libros legentes tenentes, &c. ergo eorum libri ibi prohibentur, qui immediate ante excommunicantur ob hæresim: excommunicatio autem illa comprehendit certissimè omnes hæreticos, etiam non denunciatos, nec declaratos, ergo eorum etiam libri ibi sub ea excommunicatione prohibentur, si tamen lectori constet Auctorem esse hæreticum.

Non tamen comprehenduntur hac Bullæ clausula libri infidelium non baptizatorum, quia ij hæretici non sunt, ut cum aliis Suarez *dist. 2. num. 1.* qui notat hæretici nomine hic intelligi etiam Apostatam, qui post baptismum ad Iudaismum, vel Paganismum transiit, nam ij omnes hæreticorum penas patiuntur; si autem non sit baptizatus non comprehenditur; licet multi ex iis etiam libris aliis prohibitionibus peculiaribus extra Bullam cenzæ nominatim videntur, ut notat Hurtado *disp. 76. num. 300.* & de libris Auctoris suspecti in fide idem notat §. 296. de libris verò Magorum, qui hæretici non sunt, & ad Astrologiam iudiciariam prohibent pertinentibus, non est dubium quod prohibiti sint, ut constat ex Bulla Sixti V. edita anno 1585. & confirmata à sanctissimo Domino nostro Urbano VIII. Bulla edita anno 1631. ut cum aliis, quos affert, notat Diana *part. 4. tract. 7. de penis delictorum, &c. resol. 6. in fine*: sed tamen ij non intelliguntur comprehensum in hac Bullæ cenzæ, si Auctores hæretici non sint, ut docent communiter Doctores, quos affert, & sequitur idem Diana *part. 1. tract. de Bulla Cruciata resol. 30.* & Sanchez *num. 32.* *vbi* notat à Pio V. fuisse comprehensos, sed postea id sublatum esse à successores illius.

Quartò tamen dubitari potest de ritualibus Græcorum, & aliorum schismaticorum, an comprehendantur in hac Bullæ clausula. Negat Patrini *de hæresi quest. 180. num. 10.* Sanchez *sub.*

num. 27. & Azor. 1. tom. lib. 8. cap. 16. quæst. 8. quia hi ritus non sunt ab Ecclesia Latina tanquam hæretici existimati: Alij tamen putant comprehendit, ita Suarez ubi supra num. 12. & Castro Palao num. 1. quia Auctores de facto sunt hæretici, & libri illi de religione tractant, imò frequenter errores contra fidem Catholicam ibi reperiuntur admixti: & idcirco Græci Catholici Euthologium, seu Rituale græcum SS. D. N. Urbano VIII. obtulerunt, ut Romæ revideretur, & corrigeretur, ubi accurato examine reusum, & à nonnullis, qui interpretantur erroribus, expurgatum fuit.

43 Vtraque sententia habet aliquid veri: distinguendum enim est, cum aliquando eiusmodi libros precum, & rituum constet esse ab hæreticis compositos, quales sunt libri rituales, & precum à Calvinistis, & Lutheranis editi, quorum plures reperiuntur nominatim prohibiti in indice librorum prohibitorum: ij enim sunt planè libri hæreticorum, & agunt de religione, cum tradant modum Deum religiosè (ut ipsi dicunt) colendi & orandi. Et idem dicendum esset de similibus libris à schismaticis factis, cum hodie nulli sint schismatici, qui non sint hæretici, cum negent ad minus primatum, & potestatem Romani Pontificis; & denique in iis libris errores non pauci contra fidem inveniuntur. Alij tamen sunt libri rituales, quibus hæretici & schismatici utuntur, quos non constat ab iis post hæresim, aut schisma compositos, sed potius creduntur esse antiqui, & ab Apostolis, vel Patribus antiquis derivati; quales sunt plures liturgiæ Aethiopum, Græcorum, & aliorum, quæ habentur in Bibliotheca Patrum, & Euthologia Græcorum, & alia similia, quæ creduntur originem trahere à Patribus, & Catholicis, licet postea aliqui fortasse errores tempore schismatis ab hæreticis fuerint admixti; quod tamen non sufficit, ut dicatur liber ille ab hæreticis compositus, sed ad summum corruptus, & vitiat. Et hi quidem libri non censentur comprehendi in Bulla cænæ, sed sine scrupulo retinentur, ut notitia antiquitatis non pereat, & quando spes apparet utilitatis, expurgantur ab erroribus, qui interpretantur, prout in rituali Græcorum factum est, in quo Petrus Arcudius libro integro de sacramentis Ecclesiæ Orientalis diligenter examinavit, qui essent ibi errores denuo introducti, & qui essent ritus verè antiqui à sanctis Patribus originem trahentes.

44 Aduerte item, non comprehendi hac Bullæ prohibitionem librum, quem hæreticus composuit, antequam in hæresim laberetur, vel postquam ab hæresi respuit, sed verba illa intelligi in sensu composito, hoc est librum hæretici, id est, compositum ab hæretico, quando hæreticus erat. Sic legitur hodie ad maiorem Auctoris confusionem liber de Sacramentis, quem pro defensione fidei Catholica Henricus VIII. Angliæ Rex suo nomine edidit, & in Vaticana Bibliotheca originale ipsum asseruatur, quod ad Romanum Pontificem transmissit, antequam hæreticus fieret. Sic etiam legitur eruditum opus Sixti Senensis, quod postquam ab hæresi respuit, pro Ecclesia scriptum, & alij libri similes.

45 Aduerte etiam, non comprehendi hac prohibitionem fragmenta hæreticorum librorum, quæ interdum apud Catholicos Auctores reperiuntur, ut reseruentur, vel ut illis respondeatur, quia liber ille non est hæreticus, sed Catholicus, qui hæ-

reticus non potest commodè refutare, nisi eius verba referat. Nec refert, quod aliquis curiosè legat verba sola hæreticorum in eo libro recitata, ut sciat quid illi dixerint, quia animus hic non prohibetur in Bulla cænæ, ut notauit Sanchez dicto cap. 10. num. 23. cum aliis multis quos affert. Secus tamen dicerem, si ex industria transcriberet omnia hæretici verba, & in vnum seorsim colligeret: illa enim scriptura seorsim posita sine impugnatione Auctoris Catholici esset vel liber, vel magna pars libri hæretici: quæ licet cum antidoto illo, & ut pars libri Catholici permittratur, non tamen seorsim, & sine impugnatione appositâ.

Quintò dubitatur de libro hæretici, cum commentariis Catholicis, vel è contra de libro Catholici, cum notis, & commentariis hæretici. Sanchez ubi supra num. 25. negat comprehendendi in hac Bullæ prohibitionem librum Catholicum, cum commentariis hæretici, quamvis commentarij excederent textum Catholicum: quod docet etiam Soula in expositione Bullæ Cænæ, quem affert, & sequitur Diana part. 1. tract. de Bulla Cruciatæ, resolut. 32. quia is liber potius Catholicus, quam hæreticus appellatur. P. Suarez dicta sect. 2. num. 13. & tom. de Censuris disput. 2. sect. 2. num. 10. dicit in primis si liber aequè primò, & communi consilio compositus sit ab Auctore Catholico, & hæretico, vel à communitate constante ex Catholicis, & hæreticis, librum comprehendendi in hac prohibitionem, quia verificatur, quod habeat auctorem hæreticum, quamvis non solum idemque docet, si liber sit hæretici, cum scholiis Catholicis: secus verò si liber sit Catholicus cum scholiis hæretici, nisi scholia talia essent ut maiorem partem libri conficiant. P. Hurtado disp. 76. sect. 8. §. 303. & 304. vtramque sententiam conciliat, vel temperat, dicens, librum hæretici, cum glossis, & commentariis Catholicis prohibitionem hac comprehendendi, si verò liber sit Catholicus cum scholiis, & commentariis hæretici distinguit. Nam commentarius aliquando est talis, ut non possit à textu commodè separari, quia solum litteram explanat, qualia sunt Commentaria Caietani in S. Thomam, & hæc non comprehenduntur, quia liber ille nomen habet ab Auctore solum Catholico, siue glossa textum excedat, siue excedatur ab illo: hoc enim parum refert. Aliquando verò commentator disputationes, & quæstiones instituit, occasione quidem à textu captata, sed quæ non pertinent ad litteræ explicationem, & possunt commodè à textu separari; & hoc casu dicit librum esse comprehensum, quia est liber hæretici. Sic enim tom. Suariz ipsius in S. Thomam, licet textum S. Thomæ contineant, libri tamen Suariz appellantur, & sunt, cum disputationes ibi positæ etiam sine textu S. Thomæ edi possent.

Hæc Hurtadi regula non videtur mihi solida: nam commentarios litterales in sacram Scripturam edunt passim eius interpretes, qui tamen libri simpliciter, & absolute eorundem interpretationem dicuntur, ut constat de tomis Alfonso Salmeronis, Cornelij, & aliorum in varios Scripturæ libros. Vade si hæreticus similes tomos ederet in Scripturæ explicationem, comprehendere rentur planè in Bulla cænæ. Quid enim refert, quod disputatio instituat de sensu Scripturæ, vel de quavis alia materia sacra? Vtrumque certè argumentum potest esse libri de religione tracta-

DDd 2 tis,

Catholicos reperiuntur, ut refutentur.

46 An liber hæretici cum commentariis Catholicis vel hæreticis comprehendatur.

De liturgiis Aethiopum, Græcorum, & aliorum.

An fragmenta librorum hæreticorum quæ a Catholicis reseruentur, vel ut illis respondeatur, comprehendantur.

tis. Vnde cum aliunde non possimus in vniuersum commentarios omnes ab hac prohibitione excusare, vt bene probat Suarez, quia omnes ferè libri Theologorum scholasticorum commentarij sunt in Magistrum sententiarum, vt in S. Thomam, aut Scotum; sicut & plurimi Philosophorum libri sunt commentarij in Aristotelem, qui tamen omnes libri horum auctorum nominantur, & æstimantur, recurrendum videtur ad regulam ipsius Suariz, vt si textus Auctoris Catholici non excedat commentarium hæretici, ita vt maior pars trahat ad se minorem, libri illi censentur Auctoris hæretici. Regula autem Hurtadi posset in vno casu deferuere ad magis restringendum. Quando scilicet hæreticus occasione accepta ex libro Catholici, disputationes apponeret, quæ non facerent vnum cum textu Catholici: nec tam essent commentarius quàm tractatus diuersus, intelligeretur liber hac prohibitione comprehensus, etiam si pars ab hæretico addita minor esset quàm textus, Catholici: quia tunc non esset vnio sufficiens, vt vna pars maior traheret ad se minorem, sed potius videretur fraus in legem, vt sub ymbra libri Catholici ederetur alter liber hæretici, qui seorsim editus comprehensus clarè esset in Bulla cænæ: quo prætextu inueniretur facilis via hanc Bullæ censuram eludendi.

48 Sexto Dubitatur, An in hac clausula comprehendatur liber hæretici non tractans de religione, qui tamen vnicam hæresim incidenter contineat; vel è contra, si tractet de religione, sed nullam contineat hæresim. Omnes fatentur, sufficere ad hanc censuram, si liber hæretici tractet, ex professo de religione, licet nullam hæresim contineat: quia verba disiunctiue posita sunt, libros, quæ hæresim contineant, vel de religione tractent; quæ verba verificantur de libro tractante de religione, licet non contineat hæresim. Ratio autem esse potuit, quia non decet Catholicos discere ab hæreticis, quæ ad religionem pertinent; nam (vt dixit ille) *timeo Danaos, vel dona ferentes*; & tunc etiam quando religiosi apparent, suspecti nobis esse debent.

49 Difficultas est, an si liber hæretici non tractet de religione, contineat tamen vnam hæresim, id satis sit ad hanc Bullæ censuram. Negarunt Sayrus, & Grassius apud Sanchez dicto cap. 10. num. 34. nisi liber ex professo tractet de religione, vel hæresi: quam sententiam probabilem esse dicit Diana 1. part. tract. de Bulla Cruciatæ resolut. 31. pro qua etiam affert Soufam ex ordine Prædicatorum in expositione Bullæ cænæ Diss. 13. cap. 2. conel. 2. affert etiam (quod miratus sum) pro eadem sententia Filliucium tom. 2. tractat. 12. cap. 7. numero 204. qui tamen expressis verbis ibi contrariam docet, nec mentione quidem facta huius opinionis, cuius verba statim referam.

Alij ergo omnes hanc sententiam impugnant, & merito, dicuntque sufficere, si in libro hæretici vna hæresis inueniatur, etiam si ex professo de hæresi non tractet, ita Suarez de Censuris Diss. 21. sect. 2. numero 10. & in presenti dicta Diss. 20. sect. 2. num. 16. Sanchez dicto num. 34. Bonacina, Conich. Farinacius, quos refert, & sequitur Castro Palao dict. tractat. 4. disputat. 2. puncto. 10. §. 1. num. 7. Alterius, & Portel apud Dianam, ubi supra. Hurtado ibi presenti Diss. 76. §. 295. & denique Filliucius malè pro contraria

sententia adductus, verba illius eo in loco hæc sunt: *si liber sit hæretici, etiam si vnam solam hæresim contineat, inducit excommunicationem legenti. At si ex professo de religione non tractet, non incurrit eum legens.* In quibus verbis distinguitur libro hæretici continente hæresim, vel non continente: primū dicit cōprehendi hac censuram, etiam si vnam solam hæresim contineat, secundum verò non cōprehendi, nisi ex professo de religione tractet. Vnde postea in collectione, seu compendio totius tractatus 22. & illius capitis septimi, solū dicit *si contineant hæresim, vel de religione tractent, legens excommunicationem incurrit.* Nec aliud potuit ex verbis Bullæ colligi quibus disiunctiue petitur, quod liber vel hæresim contineat, vel de religione tractet, & quāvis ad hoc secundum necesse sit ex professo tractare, quia tractare non est obiter aliquid attingere; ad continentiam tamen hæresim id non requiritur; nam si obiter etiam hæresim contineat, verè continet hæresim. Alioquin si requireretur ex professo de hæresi tractare, non oportuisset in Bulla distinguere illos duos casus, sed sufficeret vno verbo excommunicare legentes libros hæreticorum de religione tractantes: nam qui de hæresi ex professo tractat, eo ipso de religione tractat, cum tractet de neganda propositione à Deo reuelata, cuius fides ad religionem pertinet. Non est ergo dubium, quod ad hanc censuram satis sit, si liber hæretici vnam hæresim contineat, licet de ea ex professo non tractet.

Sed circa hoc septimò dubitatur, quid sit de religione tractare, Suarez in presenti dict. sect. 2. num. 16. dicit, eum librum de religione tractare; qui per se continet sacram doctrinam, siue sit exponendo scripturam, siue casus conscientiarum, siue alia, quæ ad cultum Dei vel sanctorum, vel salutem animarum spectant. Idem docet Sanchez num. 21. docens libros etiam, qui agunt de Clericis, & monachis, vel de moribus Christianis, & non solum politicis, non tamen qui de Philosophia, aut inferioribus artibus, vel historia tractant. Addit denique Hurtado dicta Diss. 76. §. 304. comprehendi librum, qui tractat de ritibus Ecclesiæ, de interpretatione epistolarum Pontificum, vel iuris Canonici, aut Civilis. Hoc tamen vltimum de iure ciuili non probosim enim sint materiæ ad meras leges ciuiles spectantes, & intra legum ciuiliū terminos tractentur, non videntur de religione esse: nam tractatus legitimus de iuribus, de usufructu, de officio Prætoris, & similes nihil habent cum religione commune, sed sunt sicut tractatus de medicina, vel Philosophia.

Dubitatur tamen octauò, an necesse sit, quod totus liber de religione tractet; vt hac censurâ comprehendatur; omnes fatentur requirere, quod ex professo agat de rebus ad religionem pertinentibus, nec sufficeret, quod obiter aliquid de religione attingat, si tamen hæresim non contineat; nam tractare, in rigore non est obiter sensum suum dicere, sed defendere, probare, contraria soluere. Vnde aliquis posset inferre, requiri, quod libri argumentum de religione sit; nam omnia alia videntur incidenter, & quasi per transennam, ac obiter dici. Id tamen negant expressè Sanchez dicto cap. 10. num. 34. dicens, ad hanc censuram incurrendam non esse opus, vt argumentum libri sit de religione, sed cuiuscumque

que rei sit argumentum, si ita notabiliter tractat de religione, ut arbitrio prudentis censetur ex professo, & non obiter de eare tractare, id satis esse, quia verificatur librum illum de religione tractare. Mitius videtur loqui Suarez *dicta sect. 2. num. 16.* dicens, non satis esse ut obiter aliquid de religione attingat, sed quod ex instituto de religione tractet, id enim in rigore verba significant. Dicitur autem de religione tractare, si per se contineat sacram doctrinam, &c. ubi videtur exigere, quod ex instituto, & per se tractet de religione, unde contrarium videtur sentire, si præter institutum, & per accideas de religione loquatur.

Non tamen credo, quod Suarez iis verbis exigat, quod præcipuum libri argumentum sit de religione; nam similiter à Paulo V. & sanctissimo domino nostro Urbano VIII. prohibita est editio librorum tractantium, de auxiliis diuine gracie, sine licentia specialis sedis Apostolicæ, quam quidem prohibitionem non effugeret, qui in libro, cuius argumentum præcipuum aliud esset, questionem, & controuersiam de efficacia diuini auxilij infereret, & disputaret. Nec enim necesse est, quod de sola illa materia liber, vel auctor tractet, ut verè dicatur ibi eam tractare. Sic dictum passim S. Thomam in 2.2. tractasse de voto, quamuis non fuerit argumentum totius illius voluminis; imò licet occasionaliter suboritur questio, adhuc dicitur tractari: sic enim multi Theologi in 1.2. dum tractant de meritis, & de reuiscencia meritorum, occasione accepta agunt de reuiscencia peccatorum, an possint peccata semel remissa reuiscere, quam questionem licet ex occasione meritorum, in eum locum adducant, sed tamen verè, & in rigore ibi tractant de reuiscencia peccatorum. Quando ergo dicitur ad hanc censuram exigi, quod ex instituto, & per se tractetur de religione, non debet esse sensus, quod illa tractatio per se pertineat ad institutum, & argumentum illius libri, sed quod per se pertineat ad sermonem institutum in illa libri parte, quæ tamen pars non sit quasi parenthetis, vel digressio breuis ab instituto sermone, sed in qua de religione instituitur sermo. Quare si hæreticus librum scribat de politica sue Ciuitatis gubernatione, & ea occasione agat de non permittendis otiosis, ac denique ea occasione caput inscribat de non permittendis in sua ciuitate religiosi mendicantibus, qui ex alieno viuunt, dicitur verè in eo libro de religione tractare, quia de religioso argumento sermonem instituit, & circa religionem materiam non solum sensum proprium obiter significauit, sed probare instituit, & rationibus persuadere. Sicut concionator, qui ex verbis Euangelij occasione accepta, agit de necessitate alicuius specialis virtutis, v.g. castitatis, & obiter reprehendit iudices & magistratus, quod adulteros non puniant, dicitur tractasse de necessitate castitatis, non verò de iudicum obligationibus, quia de illa sermonem instituit, & ad illam confirmandam obiter reprehendit iudicum negligentiam in puniendis publicis delictis contra virtutem castitatis.

53 Dubitabis ergo circa hoc ipsum, an censeri debeat tractare de religione liber, in quo hæreticus agit de superstitionibus, vel magicis artibus. Affirmat Suarez in presenti *dicta sect. 2. num. 16. in fine*, quia hæc religioni aduersantur, Card. de Lugo de virtute fidei diuina.

& contrariorum eadem est ratio: quare prohibitis libris de religione tractantibus, prohibentur, qui tractant de vitis religioni contrariis. Idem supponere videntur Nauarrus apud Sanchez, Vivaldus in bullam Cane in explicatione primæ excommunicationis num. 13. & idem Sanchez *dicto cap. 10. num. 32.* ubi notanter dicunt, habentes libros magicæ artis non comprehendendi hac Bullæ censura, si Auctores hæretici non sint. Alij tamen aliter videntur loqui Antonius Soufa ex ordine Prædicatorum in explicatione Bullæ Cane cap. 2. disp. 13. num. 5. dicit, hos libros Magicæ artis non comprehendendi hac Bullæ censura, quia, licet sint suspecti, hæresim tamen non continent; ubi videtur clarè loqui de libris compositis ab hæretico: alioquin etiam si hæresim contineant, non comprehenderetur in Bulla Cane. Eodem modo videtur loqui Bonacina tom. 3. in explicatione Bullæ Cane disp. 1. q. 2. punto 4. num. 4. ubi dicit, libros Magicæ artis comprehendendi hac Bullæ censura, quoties isti sunt libri hæreticorum, simulque hæresim continent: si ergo hæresim non continent, non comprehenduntur, quamuis de Magia tractent.

Ego doctrinam Suarij approbo quoad libros hæreticorum, tractantes de superstitionibus, quando eas sub specie religionis tradunt, quasi virtus in illis superstitionibus sit ex Deo, quia tunc tractant de religione, vendentes falsam religionem, seu superstitionem pro religione vera. Quando verò agunt de Magia, supponentes & proponentes Magiæ virtutes esse ex Dæmone, & tradentes, quibus signis, & pactis inuocandus sit, ut auxilium præstet, non video clarè, quomodo hac Bullæ censura contineantur, licet aliunde certum sit esse alibi prohibitos. Suppono enim, posse contingere, ut nullus hæresim contineant, sicut potest Magus reperiri, qui hæreticus non sit, sed credat id totum illicitum esse, & Dæmonem non nisi sacrilegè inuocari posse. Tradunt tamen regulas, & modum ex Dæmonis pacto ad eum efficaciter inuocandum. Aliunde verò non videtur satis probari, quod liber ille de religione tractet; finge enim prohiberi ne edantur libri de iustitia, siue de legibus: nunquid hoc ipso prohibitus esset liber, quem aliquis scriberet, de arte cauè furandi, & fraudibus, quibus furta sua ingeniosi fures exercuerunt, quia furtum iustitiæ, & legibus aduersatur? Certè quando dicitur quod contrariorum eadem est ratio, & disciplina, sensus est, quod ex definitione vnius contrarij colligi potest definitio alterius, & ad eandem disciplinam spectat de vtroque agere, & eius naturam explicare: unde ad eandem disciplinam spectat agere de virtutibus, & vitis, de iustitia, & iniustitia, de religione, & irreligiositate, de medicina, & de morbis, quibus medicina adhibetur. Non est tamen idem tradere præcepta vulnerandi hostes, ac agere de curatione vulnerum; nam illud primum spectat ad artem militarem, vel gladiatoriam, hoc verò secundum ad artem medicæ, vel chirurgi, unde prohibitis libris medicinæ, non esset prohibitus liber de arte gladiatoria, vel de præceptis practiciis pugnandi, & vulnerandi hostes. Sic ergo prohibitis in Bulla hac libris hæreticorum tractantibus de religione, non videntur eo ipso prohibiti eorum libri, tradentes præcepta practica Dæmonem inuocandi: sicut nec prohibitus intelligeretur in Bulla liber hæretici de arte ingeniose furandi, quamuis furtum Christianis

DDd 3 moribus

ticus agit de
superstitioni-
bus vel ma-
gis artibus.

54
Sententia
Auctoris.

moribus aduersetur. Neque in his est periculum falsæ doctrinæ, dum non asseritur id esse licitum, sed potius supponitur illicitum; & refertur quibus signis Dæmon se alligauerit, ut mirabilia, & præstigia operetur: quæ omnia verissima esse possunt, & absque villo errore sciri, solumque potest eorum notitia esse perniciofa, quatenus curiosi, & vani homines eam ad praxim reducere vellent. Vnde periculum non est ob falsitatem doctrinæ, vel falsi dogmatis, sed ob humanam fragilitatem, quæ abuteretur notitia vera ad mores corrumpendos. Nec inuenio præter Suarium, alium, qui expressè contrarium dicat: nam Sanchez, & alij supra adducti solum dicunt, libros Magicæ artis non comprehendendi hac censurâ, si Auctores hæretici non sint, per quod non significant comprehendendi quoties Auctor est hæreticus, sed suppositis terminis habilibus, hoc est, si hæresim aliquam contineant prout frequenter continere solent, vel si de religione tractent. Nauarrus autem, quem Sanchez citat in Summa Latina cap. 27. n. 55. idem dicentem, in mea certè Romana editione anni 1590. nihil prorsus dicit.

55
Si hæretici opus duplici vel triplici volumine diuisum sit, & in vno ex illis reperitur aliqua hæresis, an omnia illa volumina censentur prohibita in hac Bulla clausula, etiam si de religione non tractent, an illud solum, in quo hæresis reperitur. Sanchez *vbi supra* num. 36. dicit, non censeri prohibendum volumen illud, quod nec de religione tractat, nec in eo hæresis continetur, pro quo asserit etiam Vgolinum cap. 1. verbo *ac eorumdem libros* §. 1. num. 2. versic. 6. quod tamen Sanchez intelligit, quando verè sunt diuersi tomi, etiam si aliquis per accedens eos simul in eodem tomo conglutinet. Secus verò est, si vnicus tomus in plures libros diuisus sit, sicut Magister sententiarum diuisit suum opus Theologicum in quatuor libros, & sicut ipse Sanchez diuidit singulos tomos de matrimonio in plures libros: tunc enim plures libri faciunt vnum tomm, & vnum librum vulgarem, & omnes erunt hac censura prohibiti, licet aliquis commoditatis gratia singulos Auctoris libros seorsim conglutinaret.

56
P. Suarez in *presenti dicta* sect. 2. num. 9. dicit, hanc Sancti doctrinam veram esse, quando tomi sunt ita distincti, ut sint omnino de diuersis argumentis, nec habent inter se vllam connexionem, tunc enim procedit ratio facta: secus verò si vterque tomus sit eiusdem argumenti cum connexionem inter se: tunc enim vterque tomus comprehenditur hac prohibitionem: tum quia vterque de religione tractat, quod sufficit ad hanc prohibitionem, tum quia reuera vterque est pars operis vnius, licet per accedens diuidantur, propter vitandam magnam vnius voluminis molem.

Hæc tamen Suarii doctrina explicatione indiget, vel certè moderatione. Negari enim non potest, posse aliquando eundem Auctorem idem argumentum pluribus tomis ita proseguere, ut sint libri, & tomi diuersi, ita ut prohibito vno alij non prohibeantur. Et quidem hoc videmus in vfu sacre Congregationis Iudicis Romanæ, quæ aliquando prohibet vnum solum tomm alicuius Auctoris, non verò ceteros eiusdem, licet sint de eodem argumento: exempla possumus asserere, sed oportet bonorum Auctorem nominibus parcere. Deinde certum est, tomos omnes Cardinalis Baronij de eodem argumento esse, nempe An-

nales Ecclesiasticos: & tamen si Auctor esset hæreticus, nec argumentum esset religiosum, sed profanum, v. gr. historia politica, nemo diceret duodecim tomos esse prohibitos ex vi Bullæ cenzæ, eo quod in vno ex illis vna hæresis reperiretur. Ratio autem prima, quam Suarez asserit ad probandum vtrumque tomm comprehendendi, quia cum vterque sit eiusdem argumenti, vterque tractabat de religione, quod sufficit ad hanc prohibitionem: hæc, inquam, ratio non videtur esse ad rem, quia hoc dubium non procedit, quando libri hæretici tractant de religione, sed solum quando non tractant de religione, & tamen, quia continent hæresim, comprehenduntur hac censura, quod sæpè contingit in libris historicis, Philosophicis, Politicis, &c. Quo casu queritur, an omnes tomi sint hac prohibitionem comprehendendi, quado in vno solo tomo aliqua hæresis reperitur.

Non est ergo vera regula in vniuersum, quod quoties plures tomi habent connexionem aliquam inter se ratione argumenti cõmuni, quod habent, sufficiat vna hæresis in vno tomo reperienda, ut omnes alij tomi, etiam de religione non tractantes hac Bullæ censura comprehendantur. Quod potest ab absurdo ostendisse non est. Sicut fecit Cardinalis Baronius, ita hæreticum aliquem, non simul, sed successiue plures tomos componere de historia prophana eoque successiue edere, & in quatuor primis, qui iam vbiq; vulgati fuerant, & impune legebantur, nullam contineri hæresim: postea vero in 5. tomo hæresis vna reperitur, nunquid ea de causa incipit ipso facto prohiberi esse ex Bulla cenzæ, omnes priores tomi, qui antea prohibiti non erant? Nemo, credo, id concedet, sed prohibito sistit in 5. tomo, in quo solo peccatum est nec retrahatur pœna ad tomos antiquiores innocentes. Non ergo sufficit connectio qualiscunque in argumento eodem, quod pluribus tomis continuatur, ut error vnus refundat prohibitionem hanc in omnes alios.

Fateor tamen cum Suatio, non sufficere contra diuisionem materialem eiusdem operis in plures tomos, ut error vnus non refundat prohibitionem in alios, sed credo attendendam esse diuisionem formalem, ut ita dicam. Vnitatis enim, vel pluralitatis in his rebus accipienda est materialiter, cum analogia ad entia physica; in quibus illa dicuntur duo simpliciter, quorum singula per se subsistunt, & non in alio. Sic per separationem fiunt duæ aquæ, quæ antea erant duæ partes solam vnius aquæ, quia ex se illæ partes erant indifferentes, ut essent partes, vel tota diuersa. Alia verò sunt entia, quæ ita ex natura sua sunt partes, ut etiam post separationem non habeant singula denominationem totius, velentis completi, sed partis: sic materia, & forma hominis, etiam si separentur, non dicuntur duo supposita, vel duæ naturæ, sed partes vnius naturæ: sicut etiam manus, pes, caput, non dicuntur plures naturæ, etiam si separentur, quia ex se sunt partes exigentes vniorem cum aliis partibus. Hoc ipsum cum proportionem reperitur in libris, sunt enim aliqui ita diuisi in plures tomos, ut tamen singuli tomi non subsistant per se, ut ita dicam, sed quatenus cum aliis componunt vnum opus, vnde non possunt cõmodè edi in lucem seorsim, nec emi, aut vendi seorsim, quia singuli sine aliis essent ferè inutiles, vel parum utiles. Quis enim emat partem hyemalem breuiarij sine parte æstivali,

uali, licet sint tomi diuifidem dicerem de The-
fauo linguae latinae, qui licet sit in plures tomos
distributus; singuli tamen seorsim parum viles
essent, nec ab illo prudenter emerentur, nec vn-
quam singuli sine aliis omnibus imprimerentur:
quare Auctor non dicitur plura opera scripsisse,
sed vnum solum opus in plures tomos distribu-
tum. Atque idem fortasse aliquis iudicabit de
opere Thomae Sanchez de Matrimonio, quod
licet sit in tres tomos ab Auctore diuifum, sin-
guli tamen seorsim, nec edi, nec emi commodè
possent, propter maximam dependentiam, & con-
nexionem, quam ad inuicem habent. Alia vero
opera sunt ita distributa in plura volumina, vt
singula ex se sint apta subsistere per se, & seor-
sim ab aliis: quod constat à posteriori, vt dixi-
mus, ex effectus; nam seorsim, & successiue ab
Auctore scribuntur, & eduntur, & à lectori-
bus emuntur, vt de tomis Cardinalis Baronij
constat, & idem fuit de tomis Bellarmini, qui
omnes continent idem argumentum, nempe con-
trouersias contra hereticos: & idem faciunt plu-
res alij doctores, qui successiue edunt varios to-
mos Conciliorum, vel commentariorum, quos
successiue componunt, qui re vera sunt tomi di-
uifid, & singuli seorsim viles sunt, & emuntur.

Vnde in hoc librorum genere credo posse
habere locum, quod Sanchez dicebat, licet ali-
quis ad faciliorem vsum velit in eodem volumi-
ne conglutinare simul duos tomos, quos Au-
ctor non singul, sed successiue, & seorsim edidit,
adhuc reputandos esse duos, ita vt si Auctor sit
hereticus, & in 2. tom. vnam haresim dixerit,
non ideo primus sit hac Bullae censura prohibi-
tus, si de religione non tractat. Quod idem ve-
rum credo, licet alius typographus iterum im-
primat vtrumque tomm in vno minoribus cha-
racteribus. Audio enim, typographum nunc
velle imprimere in vno volumine duos tomos,
quos ego edidi de Sacramentis, & Eucharistia, &
de Pœnitentia, quos ego duos tomos feci, &
seorsim, ac successiue edidi, atque adeo semper
erunt intrinsecè duo, quamuis in vnum volu-
men à typographo reducantur. Multum quippe
ad hoc valere credo intensionem, & factum ip-
sius Auctoris, à quo potissimum tomi vnitate,
& pluralitatem accipiunt. Nam quamuis
partes aquae, vel vini etiam seorsim, & successi-
ue productae possint postea à quolibet alio mi-
sceri, & faciant vnam aquam, vel vnum vinum;
libri tamen, qui semel ab Auctore seorsim editi,
& duo facti sunt, non videntur posse postea à
quolibet alio reduci pro libro ad vnitatem, ita
vt iam duo amplius non sint. Quia in his enti-
bus successiuis, maximè quae non habent succe-
ssionem omnino continuam, sed discretam, vni-
tas vel pluralitas habet multum moralitatis, at-
que ideo pendet multum ad intentionem operan-
tis, & aliis operis circumstantiis, vt constat in ser-
mone, & loquutione vocali. Quare si aliquis
duas conciones habeat ad populum duobus die-
bus, non poterit typographus facere, quod ex
illis fiat vna concio, quamuis eas simul edat, sed
semper erunt duae, quia Auctor non semel, sed
bis concionari, & loqui voluit: Ita ergo Auctor
duos tomos seorsim edens, non semel, sed bis
vult lectoribus loqui, nec alius potest facere
quod semel solum loquatur, cum id maximè ex
intentione loquentis pendeat. Nec è contra
Auctor vnum solum tomm edere voluit, pote-

rit typographus facere, quod sint duo, vt non sit
vterque prohibitus propter haresim in vno con-
tentam: semper enim manebit vnus tomm, ea
vnitate, quam ab Auctore accepit, sicut si vnicam
habuit concionem, nunquam erunt duae, licet ty-
pographus eam in duas diuidat, quia Auctor so-
lum semel ore, vel scripto loqui voluit, quare vna
loquutio vel scriptura erit, & non plures.

Aduertunt denique omnes, quando in eodem
libro, vel tomo haresis continetur, ita totum hac
prohibitione comprehendendi, vt nec illa capita,
vel codices, in quibus nulla continetur haresis,
legi, vel retineri possint, imò nec indices, aut
praefationes, quia sunt partes eiusdem libri; nec
etiam sufficere expungere haresim, vt reliqua le-
gi, aut retineri possint, quia totus liber, & omnes
eius partes sunt immediatè prohibita: ita San-
chez dicto cap. 10. num. 35. Suarez de Censuris
dicta disp. 21. sect. 2. num. 10. & in praesenti dicta
disp. 20. sect. 2. n. 9. cum aliis, quos afferunt.

§. II.

Quas personas obliget hac Bullae
prohibitio.

Etum est omnes praeter Summum Pontifi-
cem ligari hac censura, cum illi soli excipia-
tur in Bulla, qui facultatem à Sede Apostolica
habeant, quae exceptio omnes alios excludit, qui-
cumque illi sint. Vnde ipsi etiam haeretici com-
prehenduntur, cum illi subditi sint Pontifici, &
eius legibus, ac censuris obligentur. Quod adeo
verum est, vt si haereticus retineat, aut legat li-
brum illum, quem ipsemet in haresi existens
composuit, tractantem de religione, vel haresim
continentem, incurrat hanc Bullae censuram, vl-
tra illam, qua ligatur, quia haereticus est. Ita cum
Vgolino Sanchez dicto cap. 10. num. 37. & Sua-
rez in praesenti dicta sect. 2. num. 26. Sicut enim
si indulgentia concessa esset fidelibus legentibus
per horam librum aliquem pium Catholicum,
lucrari posset indulgentiam aliquis legendo li-
brum pium, quem ipsemet edidisset: ita pena
imposita legenti librum impium haeretici incurri
poterit ab ipso Auctore legente suum librum.
Et quidem non deficit ratio legis, quia & ipse
auctor mouetur, & fortasse maiori affectu ex le-
ctione proprii libri, quam alieni, ad confirmandam
mentem in haresi, ob rationes, & argumenta à
seipso adducta, & inuenta: vnusquisque enim
sibi magis complacet in prole propria, quam alie-
na. Retentio etiam libri perniciofa est, non solum
Auctori, sed aliis, quibus liber conseruatus noce-
re poterit.

Dubitari potest primò, An qui secutus est de
seipso, quod ei libri haeretici lectio non nocebit,
sed potius fortasse proderit, possit licetè illum le-
gere. Non desunt qui tentauerint hac via euadere
hanc censuram, freti sententia eorum, qui dicunt
legem, quae fundatur in praesumptione, non obli-
gare cessante ratione legis: quare cum hac lex
fundetur in praesumptione, & timore periculi,
cessante eo periculo, & timore, cessabit in eo casu
particulari obligatio legis. Communiter tamen
Doctores hanc exceptionem reiciunt. Suarez
ubi supra num. 27. 2. Sanchez num. 24. Azor. tom. 1.
lib. 8. cap. 16. quest. 6. & magis in terminis Co-
ninck. disput. 18. dub. 11. num. 170. & in re idem

D D d 4 docet

Non sufficit
in libro excipi-
gere haresim
ut reliqua so-
gi possint, sed
totus liber
prohibetur
est.

61
Omnes praeter
Summum Pon-
tificem ligantur
hac cen-
sura.
Etiam ipsi
haeretici.

62
An qui secus-
sus est de se-
ipso, quod ei
libri haeretici
lectio non no-
cebit, sed po-
tius fortasse
proderit, possit
licetè illum
legere?